

Kua tae tatou inaianei ki te mea nui whakaharahara o tenei take. E tino kitea ana ahakoa te pai whakaharahara o te whakahaere e korerotia ra i runga ake nei, ka tae ano pea ki te ngoikoretanga me te tikanga koretanga, heoi kei taua ahua ka kore e whai painga mo te motu katoa me nga tangata o roto. Ko te mea kia kimihiia inaianei kia pewhea ra e pai ai te hanga. I te tuatahi, me ki penei ahau ko matou i te mea no matou te whenua e whai take ana kia whiwhi ki nga painga katoa, erangi kua ki atu ahau i te tuatahi me whai koha ano matou mo te nuinga haeretanga o aua painga, a kua hoki matou e rere ki waho o te hea o nga taake e tau ana ki runga ki nga tangata katoa e noho ana i raro i te mana o te Ingarihi—ara me kotahi tonu te ture mo te Maori me te Pakeha. Ko toku whakaaro poto e penei ana: Tuatahi, me whakamutu “Te Ture Pane Kuini, 1882,” me hanga tonu inaianei he ture hei apiti mo nga Ture whenua Maori kia meingatia a te mutunga o nga tau, me ki e rua e toru tau, ka tau te taake ki runga ki nga whenua Maori penei me te taake whenua e utu nei nga Pakeha. Ma tenei taake e tohu tohu mai kia matou te tikanga kia whakamahia a matou nei whenua kia hua ai kia momona ai kia ahei ai te utu i enei taake e haere mai nei; a mehemea e rite ana te pai o nga ture ka ahei matou te utu ana tutaki ki nga taake, na i te mea kua rite nga ture, heoi, no matou tonu te he mehemea e kore e hopu i nga painga e rite ana kia riro ia matou. E mohio ana ahau kei te tupu haere tomatou mohiotanga, a mehemea ka whakauaua pai nga ritenga, tera e rite te marangatanga o te iwi Maori.

I enei korero o runga ake nei e whakahua ana ahau i te rua i te toru tau i te mea tera e pau tetahi wa roa hei kimihianga i nga take whai paanga ki te whenua: a e ki pono ana hoki ahau kaore e pai kia taaketia matou i te mea kaore ano i oti noa a matou take (erangi me hohoro te Kooti ki te whakatau i roto i tetahi takiwa poto e rite ana). Otiia mehemea ka taaketia matou mehemea kaore e whakaoti a matou take i te tuatahi ka rite ki te muru kino rawa atu. Mo runga mo te utu o te kimihianga take whenua, ko te mea tika me kore tonu te utu a nga Maori mo tena, me paku noa iho ranei. Te take o taku whakapono ki tenei: I mua kaore he whakawakangatake, erangi e puritia ana e nga Maori a ratou whenua i raro i a ratou ritenga whakamaori. Pai noa ratou ki era taea noatia te unga mai o te Pakeha, nana nei i mea kia kimihi te take o te Maori ki tona whenua kia rite ki tona, kaore kau hoki he pera i te tuatahi na reira ka whakaturia te Kooti Whenua Maori. Na reira toku kupu o te tuatahi ake, kauaka he koha e tangohia o te Maori mo a ratou whenua i te mea kaore ano kia takoto pai, kaore ano kia puta mai he hua he painga ki nga ariki nona.

Kua kitea e koe i roto i enei kupu o runga ake nei nga mahara mo te whakahaere whenua Maori, kotahi te mea nui whakaharahara e takoto ana i raro, ara ko tenei ritenga ma te Karauna anake te mana tango whenua. I whakahahe ahau ki tenei ritenga i nga takiwa katoa i korerotia ra i roto i nga hapu o te Rohe Potae. I tino whakaatu ahau i taua take kia ratou i te mea ko te ritenga i tona ahua e mau ana inaianei, e he ana. E tiaki ana taua ritenga i te Kawanatanga anake. Kaore matou e whiwhi ki te utu e rite ana mo a matou whenua kei te taha kotahi anake te painga. Inahoki e penei ana, e homai ana te Kawanatanga e 5s. hereni mo te eka mo a matou whenua, e whitu hereni ke te utu e rite ana; e 5s. anake te utu e puare ana kia matou. Kahore i ko atu. Otiia mehemea i pona te whiriwhiri utu i taku i korero ai, heoi kua tau te painga kia matou i raro i taua whakahaere kia waiho ma te Karauna anake te mana hoko, me te arai hoki i tenei tikanga whakariharia rawa atu, ara ko te whiwhinga o nga tangata takitahi i nga whenua nui rawa atu.

Hei ki whakamutunga mo runga mo te whakarapopototanga o enei mahara katoa o runga ake nei kia pai te honohononga kia pai te kotahitanga, e kore hoki e taea te kape i te whakaaro kotahi kei pangia kinotia te toenga a hinga haere ana.

Me ngawari mai koe ki au mo te ahua potatutatu o enei korero.

J. H. ERUETI.

KUPU rua rua mo nga kura Maori: Ki toku mohio kua e meingatia kia wehea e nga Maori a ratou whenua hei oranga mo nga kura Maori, me waiho tonu kei a ratou te whakaaro mo tena. Ki toku mahara me mana tonu te ritenga kotahi mo te mahi whaakaako mo nga Pakeha me nga Maori. Ko te koroni kei te utu i nga kura Pakeha, a me apiti ki roto nga kura Maori. Kaore he ritenga o tenei ki me rereke te whakahaere o nga kura Pakeha, o nga kura Maori. E tino whakakino ana ahau i te mahi whakahaere o nga kura Maori o inaianei, he tikanga kore, he mau mau moni, kore rawa e whai putanga. Ko te mea tika me kotahi tonu te tikanga whakahaere mo nga kura katoa i raro i te Poari Kura, me pooti hoki kia kotahi te Maori hei mema o taua Poari mo nga takiwa e tokomaha ana nga tamariki Maori. E kore e kaha e kore e mana te whakahaere o nga kura Maori i raro i te ritenga e mau ana inaianei, erangi ma te whakahaere i nga tekiona whiu i nga matua mo ta ratou kore e tuku mai i o ratou tamariki, katahi ka kaha te haere.—J. H. E.